

Manijeh Momeni ja Sole Vallarén

Nuorisotyöntekijöiden valmiudet kohdata verkkoväkivaltaa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

3.11.2021

Tekijä	Manijeh Momeni & Sole Vallarén
Otsikko	Nuorisotyöntekijöiden valmiudet kohdata verkkoväkivaltaa
Sivumäärä	31 sivua + 1 liitettä
Aika	3.11.2021
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Taina Valkeapää
<p>Verkossa tapahtunutta väkivaltaa määritellään verkkoväkivallaksi. Verkkoväkivallan ilmiötä on esimerkiksi grooming, sexting ja pornograafisen sisällön viestittelyä. Verkkoväkivaltaa ilmiönä on tutkittu vähän, sillä se on suhteellisen uusi. Tutkimuksissa on kuitenkin näyttäytynyt, että väkivalta kohdistuu erityisesti naisiin ja vähemmistöihin, mikä lisää epätasa-arvoisuutta. Verkkoväkivallalla on suuret negatiiviset vaikutukset uhrin elämään.</p> <p>Opinnäytetyömme tavoite on tuoda esiin hiljaista tietoa nuorisotyöntekijöitä verkkoväkivallan kohtaamisessa. Menetelmänä käytimme laadullista tutkimusta, ja analysointimenetelmänä on teemahaastattelu. Teemahaastattelussa keskityimme nuorisotyöntekijöiden kokemuksiin verkkoväkivallasta ja mitä menetelmiä he käyttivät. Yhteistyökumppanina toimii Plan International Suomi, jonka vuonna 2020 tehdyille Tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia verkkohäirinnästä Suomessa- tutkimukselle teemme jatkoa.</p> <p>Nuorisoalan ammattilaisten haastatteluista ilmeni samaa, kuin kirjallisuuskatsauksessa. Ammatillaiset kuvailivat kuinka suuri merkitys avoimella kasvatuksella ja minäkuvan vahvistamisella on. Verkon anonymiteetti madaltaa kynnyistä verkkoväkivallan teossa. Työntekijät korostivat resurssipulan vaikeuttavan ja rajoittavan heidän työtään. Ammatillaiset eivät saavuta kaikkia avun tarvitsemia etenkin intersektioihin ja vähemmistöön kuuluvia. Ammatillaiset kertovat, miten varhaiskasvatuksen ja koulun roolin pitäisi olla suurempi verkkoväkivallan ennaltaehkäisyssä. Poliisin rooli on suuri verkkoväkivallan puuttumisessa, mutta lain puitteissa siihen ei pystytä vielä puuttumaan. Verkkoväkivallan tekoa ja kokemusta vähätellään nuorten, vanhempien ja ammattilaisten keskuudessa.</p> <p>Opinnäytetyön haastatteluiden määrä jäi puutteelliseksi, mutta kolmen ammattilaisen vastaukset olivat hyvin samankaltaisia. Verkkoväkivallasta olisi hyvä tehdä jatkotutkimuksia, sillä ilmiö esiintyvyyys on hyvin laaja. Ammattilaisten on hyvä tutustua ilmiöön enemmän ja tunnistaa, sitä omassa työssään.</p>	
Avainsanat	verkkoväkivalta, nuorisotyö, intersektionaalisuus, nuoruus

Author	Manijeh Momeni & Sole Vallarén
Title	How do Youth Workers Face Cyberviolence?
Number of Pages	31 pages + 1 appendices
Date	3.11.2021
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Lecturer Taina Valkeapää, Lecturer
<p>The purpose of our Bachelor's thesis was to bring out tacit information about cyberviolence from youth workers. Cyberviolence is violence that takes place on the internet. The phenomenon is relatively new, so it has not been studied a lot. However, other research has shown that cyberviolence is particularly directed against women and other minorities.</p> <p>The thesis was carried out as an interview and data was collected from three professionals. The focus was to ask youth workers about their experiences of and what methods they use for cyberviolence. The working life partner was Plan International Finland, and the thesis is a follow up of Survey of Girls' and Young Women's Experiences of Online harassment in Finland report.</p> <p>The results appeared similar to what we wrote about in the literature review. The interviewees described the importance of open-minded upbringing and self-image strengthening. As expected, the anonymity that the internet provides lowers the threshold for cyberviolence. The interviewees stressed that lack of resources makes their job more difficult. Professionals talked about how the role of early childhood education and school should be bigger in the prevention of cyberviolence. The effects and acts of cyberviolence are underestimated.</p> <p>We would like to point out that it would be useful to carry out further research about cyberviolence, as the prevalence of the phenomenon is very wide. It is good for professionals to gain more knowledge of the phenomenon and to recognize it in their own work.</p>	
Keywords	cyberviolence, intersections, youth worker, youth

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Yhteistyökumppanin esittely	2
3	Nuoruus	2
3.1	Sosialisaatio ja integraatio	2
3.2	Nuori väkivallan tekijänä ja uhrina	3
4	Verkkoväkivalta ja sosiaalinen media	4
4.1	Verkkoväkivalta	5
4.2	Sosiaalinen konteksti ja sosiaalinen media	6
4.3	Henkisen väkivallan vaikutus nuoren hyvinvointiin	7
5	Nuorisotyö	8
5.1	Digitaalinen nuorisotyö	9
5.2	Sosiaalinen media verkkoalustana	10
6	Tasa-arvo ja intersektio	11
7	Laki ja kansainväliset kehotukset	12
7.1	Tutkimuskysymykset	13
7.2	Teemahaastattelu (Aineiston keruu)	13
8	Tutkimuksen toteutus	14
9	Teemat	16
9.1	Intersektio ja resurssipula	16
9.2	Häpeä	17
9.3	Rajat ja muodot	18
9.4	Työntekijöiden mielipiteet tämänhetkisistä palveluista	20
10	Johtopäätökset	22
11	Pohdinta	25
	Lähteet	27
	Liitteet	
	Liite 1. Haastattelukysymykset	

1 Johdanto

Opinnäytetyömme aiheena on nuorisotyöntekijöiden menetelmät heidän kohdatessaan verkkoväkivaltaa ja heidän näkemyksensä nykyisistä palveluista. Yhteistyökumppanimme toimii Plan International Suomi, jonka vuonna 2020 tehdylle *Tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia verkkohäirinnästä Suomessa*– tutkimukselle (2020) teemme jatkoa.

Verkkoväkivalta on ilmiönä suhteellisen uusi, ja siitä on tutkimustietoa vielä vähäisesti (Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017). Tietoa puuttuu erityisesti ilmiön erityispiirteistä eri intersektioihin liittyen, vaikka eroja on havaittu (Plan International Suomi 2020: 6–7). Opinnäytetyön kautta haluamme tuoda esiin epäkohtia sekä hiljaista tietoa aiheesta, jotta verkkoväkivallan ennaltaehkäisy sekä uhrien kohtaaminen ja auttaminen olisi helpompaa. Aiheen tutkiminen on siis ajankohtaista ja tasa-arvoa edistävää, sillä väkivalta kohdistuu vähemmistöihin. Verkkoväkivalta on parin vuoden sisällä noussut uutisotsikoihin ja väkivaltaan puututaan herkemmin, sillä digitaalinen väkivalta määrittellään nykyään väkivallan muodoksi.

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsausosiossa käsittelemme verkkoväkivaltaan, nuorisotyöhön sekä nuoriin liittyviä tutkimuksia ja artikkeleita. Avaamme luvussa Tasa-arvo ja intersektionaalisuus, intersektionaalisuuden käsitettä, sillä tutkimuksia verkkoväkivallasta niihin liittyen kaivattaisiin erityisesti. Koska verkkoväkivallan kohteena on eri intersektiosta erityisesti tytöt ja naiset, käsittelemme luvussa myös misogynian käsitettä. Teoria pohjustaa haastatteluissa käsiteltyjä aiheita ja käsitteitä.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen ja toteutetaan teemahaastatteluna, sillä koimme sen sopivan parhaiten aiheeseen, josta on vähän tutkittua tietoa. Lisäksi Planin aikaisempi tutkimus on kvantitatiivinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään enemmän haastattelun laatuun kuin sen määrään, joten haastateltavien kokemukset on hyvä tuoda esille. Tästä kokonaisuudesta nousee esille puutteellisia kohtia, mitkä pitäisi täyttää ammattitaidolla ja empatialla.

2 Yhteistyökumppanin esittely

Yhteistyökumppanina toimiva Plan International Suomi on lastenoikeusjärjestö, joka työskentelee tasa-arvon saavuttamiseksi, keskittyen erityisesti heikommassa asemassa oleviin tyttöihin. Järjestö keskittyy ennaltaehkäisevään työhön, pyrkien poistamaan syyt tyttöjen syrjäytymisen, haavoittuvuuden ja syrjinnän takana. Tavoitteena on turvattu kasvu ja kehitys jokaiselle lapselle. (Plan).

Työn teemaksi halusimme verkkohäirinnän intersektionaalisesta näkökulmasta, ja sovitimme tavoitteemme yhteen Planin tarpeiden ja tavoitteiden kanssa. Plan toivoi nuorisotyön näkökulmaa aikaisemman tutkimuksensa tulosten perusteella.

3 Nuoruus

Nuoruus on ihmisen elämänvaihe, jossa siirrytään lapsuudesta aikuisuuteen. Vaiheelle tyypillisiä piirteitä on fysiologiset muutokset, kuten puberteetti ja kasvu, ajattelun kehittyminen sekä sosiaaliset muutokset, jotka liittyvät sekä instituutioihin, perheeseen ja ystäviin. (Nurmi & Ahonen & Lyyttinen & Lyyttinen & Pulkkinen & Ruoppila 2018: 142–147–.) Nuoruudessa ihminen luo pohjaa minäkuvalleen, muun muassa saamansa palautteen perusteella. Kun ihminen siirtyy lapsuudesta nuoruuteen, hänen minäkuvansa perustuu yhä enemmän abstrakteihin määrittelyihin konkreettisen toiminnan kuvauksen sijaan. Nuoruus on siis haavoittuvaisuuden aikaa, sillä ulkoinen palaute voi vaikuttaa minäkuvaan ja näin valintoihin ja aikuisuuteen. (Nurmi ym. 2018: 142, 160.)

3.1 Sosialisatio ja integraatio

Nuoruuden vaiheeseen liittyy kiinteästi sosialisatian käsite. Sosialisatiolla tarkoitetaan yksilön ja yhteiskunnan suhteen muodostumista ja määrittelyä. Ilmiö jakautuu kahteen osaan: primaari- ja sekundaarisosialisaatioon. Primaarisosialisaatio tapahtuu suhteessa perheeseen, jonka kautta rakentuu käsitys itsestä ja perusnormeista. Sekundaarisosialisaatio tapahtuu perheen ulkopuolisissa ympäristöissä ja jatkuu läpi elämän, mutta se on merkityksellisintä nuoruudessa, jolloin irtaudutaan perheestä. (Nivala & Ryytänen 2019: 146–155.)

Integraatio eli yhteiskuntaan kiinnittyneisyys on onnistuneen sosialisatian seuraus, ja se on tärkeä osa yksilön hyvinvointia. Siinä voi kuitenkin myös olla huonoja puolia, sillä

kaikki yhteiskunnan piirteet tai toimintatavat eivät ole hyödyllisiä tai kestäviä, joten uuden sukupolven ei ole hyvä omaksua niitä. Sosialisointin kasvatuksessa samanaikaisesti ohjataan vallitsevaan järjestykseen sopeutumiseen sekä järjestyksen muuttamisen ja kriittiseen tarkasteluun. Yhteiskunnan normit voivat pitää yllä tietynlaisia valtarakenteita, jotka voivat luoda eriarvoisuutta. (Nivala & Ryyänen 2019: 146–155.) Käsittelemme tarkemmin valtarakenteiden yhteyttä väkivaltaan ja verkkoa yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja sosiaalisten suhteiden alustana myöhemmissä luvuissa. Verkko on yksi sosialisointin alusta, ja siihen liittyvät normit ovat yhteiskunnan normeja, vaikka sen riskit saattavat vaikuttaa pienemmiltä. Verkkoväkivallan ehkäiseminen edellyttää yleisen asenteen muutosta ja siihen liittyvää kasvatusta.

3.2 Nuori väkivallan tekijänä ja uhrina

Verkkoväkivalta on usein jatke oikeassa elämässä tapahtuvalle väkivallalle. Vaikka verkkoväkivallalla on omia erityispiirteitä, siitä on tutkimustietoa erityisesti nuoriin liittyen suhteellisen vähän. (Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017.) Lisäksi verkossa tapahtuvan kiusaamisen roolit on huomattu olevan suurimmaksi osaksi samat kuin kasvokkain tapahtuvassa kanssakäynnissäkin (Olenik-Shemesh & Heiman & Eden 2014: 133–134.) Ongelmakäyttäytyminen voidaan jakaa sisäänpäin suuntautuneeseen ja ulkosuuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Ulkosuuntautunut ongelmakäyttäytyminen tarkoittaa käytöshäiriöitä, aggressiivisuutta ja rikollisuutta, ja se usein jatkuu myöhempäänkin elämään. (Nurmi ym. 2018: 169–173.) Tässä luvussa käsitellään nuoria yleisesti ulkosuuntautuneen ongelmakäyttäytymisen tekijöinä ja uhreina.

Ongelmakäyttäytyminen on yleisimmillään nuoruuden ikävaiheessa. On olemassa riskitekijöitä, jotka suurentavat ongelmakäyttäytymisen mahdollisuutta. Esimerkiksi negatiivinen vanhemmuus korreloi vahvemmin ongelmakäyttäytymisen kanssa kuin positiivinen vanhemmuus korreloi prososiaalisen käytöksen kanssa. Käytöshäiriöitä ja rikollisuutta ennakoivat vanhempien heikko ohjaus ja kurinpito ja erityisesti ankarien rangaistusten käyttö. Myös vähäinen älykkyys ja tietyt temperamenttipiirteet, kuten kontrolloimattomuus ja impulsiivisuus, voivat myös ennakoita ongelmakäyttäytymistä. (Nurmi ym. 2018: 142, 169–172.)

Espanjassa tehdyssä tutkimuksessa tarkasteltiin empatiakyvyn yhteyttä verkkohäirinnän tekemiseen ja uhriksi joutumiseen 11–17-vuotiaiden poikien kohdalla. Kävi ilmi,

että verkkohäirinnän tekijöitä yhdisti heikko tunteiden säätelykyky. Verkkohäirinnän uhrien kohdalla ei huomattu yhtäläisyyksiä empatiakyvyn eri ulottuvuuksilla. (Segura & Estévez & Estévez 2020.)

Kiusaamisen kohteeksi joutuminen altistaa ahdistukselle ja masennukselle, mikä saattaa lisätä uhrien ongelmia (Nurmi ym. 2018: 170). Suomessa tehdyn tutkimuksen, jossa tutkittiin iän yhteyttä kiusaajana ja kiusattuna olemiseen, mukaan luokan nuorimilla oli suurempi riski tulla kiusatuksi ja vanhimmilla taas toimia kiusaajana. Joulukuussa syntyneet lapset olivat tutkimuksen mukaan kiusatuin ryhmä, kun taas tammi-kuussa syntyneet toimivat eniten kiusaajina. Tulokset voivat viitata iän luomaan valtasuhteeseen. (Tiiri & Lempinen & Chudal & Vuori & Sourander 2020.)

Kiusaamisen ja muun väkivallan tekijöillä on useita yhteisiä tekijöitä, kun taas uhreja yhdistää enimmäkseen haavoittuva asema. World Health Organization (WHO) määrittelee väkivallan voiman tai valta-aseman väärinkäyttämiseksi tai sillä uhkailuksi (WHO 2005). Väkivaltatapauksia tarkastellessa ei siis voi jättää huomiotta tekijän ja uhrin valtasuhdetta.

4 Verkkoväkivalta ja sosiaalinen media

Maailman terveysjärjestön WHO:n määritelmän mukaan väkivalta on fyysisen tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, ja se kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön. Väkivallan muodosta riippumatta huomataan, että se synnyttää fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Ongelmat voivat olla piileviä ja ne voivat johtaa loukkaantumiseen tai kuolemaan, jotka vaan johda loukkaantumiseen tai kuolemaan sillä seuraukset voivat olla piileviä ja ne voivat kestää vuosia väärinkäytön jälkeen. (WHO 2005: 21–22.) Henkisen väkivallan seuraukset ovat hyvin pitkäkestoisia, sillä niistä voi jäädä elinikäiset arvet ja niiden seurauksena avun hakeminen ja luottamus avustaviin tahoihin voi olla vaikeaa. (Naisten linja). Väkivalta on aina tuhoavaa ja traumatisoivaa riippumatta sen muodosta (Hakkarainen 2019).

Alle 16-vuotiaaseen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö tai väkivalta on Suomen rikoslaisissa kiellettyä ja teko on rangaistava (6 § 20.5.2011/540). Seksuaalisessa hyväksikäytössä nuoren tai lapsen itsemääräämisoikeutta sekä koskemattomuutta rikotaan. Teko on rangaistava, tapahtui se kasvokkain tai verkossa.

Erityisesti verkossa tapahtuvaa seksuaalista hyväksikäyttöä ovat esimerkiksi grooming ja sexting. Sexting tarkoittaa seksuaalissävytteisen kuvamateriaalin lähettämistä ja vastaanottamista. Myös nuoret lähettävät näitä kuvia toisilleen. Seksuaalisen kuvamateriaalin harkitsematon jakaminen sosiaalisessa media lisää seksuaalista häirintää ja kaltoinkohtelua, mutta uhrin käytöksen sijaan tulisi keskittyä rikoksen tekijään, sillä syy on aina kuvan luvattomassa jakajassa. Digitaalisessa mediassa seksuaalinen häirintä pitää sisällään seksuaalissävytteisten sivustojen, kuvien, videoiden, kommenttien ja viestien jakamista. Seksuaalinen häirintä on määritelmältään toistuvaa, mutta yksittäiset tai huumoriksi tarkoitetut tahattomat teot tai toiminnot voivat täyttää seksuaalisen häirintän tunnusmerkit laissa. (Pelastakaa lapset 2018: 5.)

Lasten ja nuorten houkuttelemista seksuaalisiin tekoihin kutsutaan groomingiksi. Groomingissa aikuinen tarkoituksella ottaa yhteyttä lapseen tai nuoreen, ja hänen tarkoituksenaan on houkutella tämä seksuaaliseen kontaktiin tai toimimaan seksuaalisella tavalla. Aikuinen ottaa lapseen tai nuoreen yhteyttä ja luo luottamuksellisen suhteen. Digitaalisessa mediassa aikuinen voi olla tuttu, mutta yleensä tekijä on tuntematon ja hänen kohteenaan on useita lapset. (Pelastakaa lapset 2018: 8.)

4.1 Verkkoväkivalta

Verkkoväkivallasta ei ole tehty yleisiä EU:n laajuisia määritelmiä, vaikka aihe on läsnä monen arjessa. Verkkoväkivallan käsitettä käytetään yläkäsitteenä kaikille verkossa tapahtuville väkivallan muodoille. Alakäsitteenä on verkkohäirintä, jota käytetään yksittäisistä verkossa tapahtuvista tapauksista, esimerkiksi vihapuheesta, ei toivotulle seksuaalisille viesteille, fyysiselle- ja seksuaaliselle väkivallalle, uhkailulle ja epäasiallisille kommentteille. Verkkoahdistelusta puhutaan silloin, kun häirintä on toistuvaa ja tekijänä on sama henkilö. Verkkoahdistelulle on myös tutumpia käsitteitä kuten nettikiusaaminen. Verkkoväkivaltaa ei tulisi asiantuntijoiden mukaan nähdä erillisenä ilmiönä, vaan jatkumona oikeassa elämässä tapahtuvalle väkivallalle. (Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017.)

Sosiaalinen media eli some on viestinnän väline, joka hyödyntää tietotekniikkaa ja tietoverkkoja. Somessa voi toimia vuorovaikutuksessa muiden käyttäjien kanssa, luoda ja pitää yllä ihmissuhteita ja tuottaa sekä kuluttaa käyttäjien luomaa sisältöä. (Sanasto-keskus TSK 2010.) Sosiaalisen median alustoja ovat esimerkiksi Instagram, Tiktok, Discort ja Snapchat.

Vaikka fyysistä väkivaltaa ei suoraan voi verkossa aiheuttaa, antaa se mahdollisuudet monille muille väkivallan muodoille. Verkkoväkivallan erityispiirteitä on mahdollisuus anonymiteettiin ja sen tuoma madaltunut kynnyksensä tehdä väkivaltaa. Väkivaltaa voi tapahtua esimerkiksi uhrin ja tekijän välisissä keskusteluissa, chatissa, uhrin sivuilla tai väkivallan tekijän julkaisuissa. Esimerkkejä verkkoväkivallan muodoista ovat epäasialliset viestit, julkinen mustamaalaus, uhrina esiintyminen ja huonoon valoon asettaminen, sensitiivisen tiedon jakaminen uhrista, syrjittäminen, uhkailu sekä vainoaminen. (Bauman 2007: 3–5.)

European Women's Lobby ja Naisten linjan tuottama Turvassa-oppaassa kerrotaan, miten verkkoväkivallan toiminnan taustalla on tarkoituksena nöyryyttää, pelotella, hilljittää tai loukata kohdetta. Verkkoväkivallassa ei ole kyse yksittäisestä henkilöstä, joka joutuu kohteeksi, vaan siitä, mitä kyseinen henkilö edustaa. Verkossa tapahtuvassa väkivallassa korostuu intersektionaalinen syrjintä, jonka kohteina ovat tytöt, naiset. (Vihreät Naiset 2020.) Verkkoväkivallan muotoja, kuten maalittamista ja kostopornoa, ei ole määritelty tai sisällytetty rikoslakiin. Lisäksi uhrin sukupuoli rikoksen motiivina ei ole rikoksen rangaistavuutta tai tuomiota koventava tekijä. (Vihreät naiset 2019.)

4.2 Sosiaalinen konteksti ja sosiaalinen media

Erityisesti internetin toimintaympäristössä tapahtuvaa väkivaltaa ei oteta yhtä vakavasti kuin oikeassa elämässä tapahtuvaa. Internet on kuitenkin tärkeä vaikuttamisen alusta nykyisessä yhteiskunnassamme. Tyttöihin kohdistuva väkivalta estää heidän osallistumisensa verkossa tapahtuvaan vaikuttamiseen, mikä heikentää heidän asemaansa entisestään. Lisäksi verkossa navigoiminen ja erilaisten alustojen käyttö ovat hyödyllisiä työelämän taitoja, joiden oppimisesta tytöt voivat jäädä paitsi. Mahdollisuus verkon käyttöön on yhä enemmän keskeinen tekijä taloudellisessa hyvinvoinnissa sekä sitä pidetään laajoilta osin ihmisoikeutena. (Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017.) Verkkohäirinnän sukupuolittuneisuus on siis selkeästi epätasa-arvoa lisäävä tekijä, jonka vakavasti ottaminen ja johon puuttuminen on yhteiskunnallinen tehtävä.

Planin tutkimuksessa *Tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia verkkohäirinnästä Suomessa* joka kolmas tyttö kertoo rajoittavansa oman mielipiteensä ilmaisemista verkkohäirinnän takia. Tutkimuksessa ilmi tulleita häirinnän eri muotoja ovat esimerkiksi rasistiset ja seksuaaliset kommentit, ulkonäön pilkkaaminen, vainoaminen ja uhkaaminen seksuaalisella ja fyysisellä väkivallalla. Häirinnän välttämiseksi nuoret saattavat muuttaa sosiaalisen median statuksen yksityiseksi, jos mahdollista. Kun asiaa tarkastellaan

intersektionaalisen feminismin viitekehyksessä, on tärkeää ottaa huomioon kaikki syrjinnän muodot. Planin tutkimuksessa käykin ilmi, että verkkohäirintää lisää sukupuolen lisäksi myös muut tekijät. Etnisyys, maahanmuuttajatausta, koulutustaso, toimintakyky ja vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen voivat moninkertaistaa syrjimistä. (Plan 2020: 6–7.)

Oikeus sosiaalisen median käyttöön on nykyisen yhteiskunnan täysimääräisenä jäsenenä toimimisen edellytys. Verkkoväkivallan kohtaamisen yleisyys naisilla altistaa heidät mahdollisen väkivallan uhriksi. Työssä, jossa kohtaa erityisesti naisia ja nuoria, voi hyvin todennäköisesti siis kohdata verkkoväkivallan uhreja. Ammatillisena itsensä kouluttaminen lisäämällä tietoutta verkkohäirinnästä on tärkeää. Keskeistä olisi voimaannuttaa tyttöjä ja naisia reagoimalla häirintään sen kaipaamalla vakavuudella. Ammatillisena omaan käytökseen voi vaikuttaa esimerkiksi muuttamalla ja tunnistamalla haitallisia asenteita ja käyttäytymismalleja. Puheeksi ottaminen ja avoin keskustelu mahdollistavat ennaltaehkäisevää puuttumista. (Plan 2020: 11–12.)

4.3 Henkisen väkivallan vaikutus nuoren hyvinvointiin

Sosiaalisen median ja tekstiviestien merkitys on olennainen osa nuorten elämää, ja näin ollen ne voivat vahvistaa ahdistusta ja huonommuuden tunnetta. Royal Society for Public Health teki 14–24-vuotiaille englantilaisille nuorille kyselyn, jossa kysyttiin sosiaalisen median vaikutusta heidän hyvinvointiinsa. Tulosten perusteella Snapchat, Twitter ja Instagram lisäsivät masennusta, ahdistusta, yksinäisyyttä sekä huonoa kehonkuvaa. (Ehmke.) TikTok oli vuoden 2020 ladatuin sovellus, ja myös nuorten suosima Instagram pääsi listalla kuudenneksi (The Tech Outlook 2020).

Nettikiusaaminen on yleisin kiusaamisen muoto etenkin nuorten keskuudessa. Hyväksynnän hakeminen kaveriporukalta on tärkeää nuorille ja kuvien julkaisemisella halutaan saada huomiota. Tutkimuksen perusteella nuoret saavat vahvistavat omaa paremmuuden tunnetaan kiusaamalla verkossa muita nuoria. Nuorten keskuudessa tietynlaiselta näyttäminen ja kuvien muokkaaminen sekä tykkäysten määrä vahvistaa kuulumisuuden tunnetta ryhmässä. (Ehmke.)

#Statusofmind-tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että sosiaalisella medially on negatiivisia ja positiivisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. Negatiivisia vaikutuksia ovat muun muassa ahdistus, masennus, unen laatu, kehonkuva, nettikiusaaminen ja paitsi jäämisen pelko. WhatsAppin ja Snapchatin suosion kasvettua on huomattu näiden alustojen

toimivan nopeana tiedon välittäjänä nettikiusaamisessa. (Royal Society of Public Health 2018: 8–12.)

Sosiaalisen median positiivisia vaikutuksia ovat muun muassa toisten henkilöiden hyvinvointikokemukset ja ammattilaisten neuvot, psyykinen tuki ja yhteisöön kuuluminen, identiteetin luominen ja itsensä toteuttaminen sekä ihmissuhteiden luominen ja ylläpitäminen. Nuoret kääntyvät sosiaalisen median puoleen, kun kohtaavat vaikeita tai hämmentäviä tilanteita elämässään. (Royal Society of Public Health 2018: 13–16.)

Amnesty'n tutkimuksen (2017) mukaan verkkohäirinnän vaikutukset mielenterveyteen ovat vakavia. Verkkohäirintä on luonteeltaan sekstistä ja naisvihamielistä. 63 % tutkimukseen osallistuneista naisista kertoi, että verkkohäirintä aiheuttaa heille uniongelmia. Yli 55 % naisista kertoi verkkohäirinnän aiheuttavan heille stressiä, ahdistusta tai paniikkikohtauksia. 61 % taas kertoi kärsivänsä huonosta itsetunnosta tai heikentyneestä itseluottamuksesta. Tutkimuksen mukaan 76 % naisista on muuttanut tapojaan verkossa häirinnän vakavien seurausten takia. Ihmisillä on oikeus ilmaisunvapauteensa, mutta tämä ei toteudu naisten kohdalla, sillä verkkohäirintä rajoittaa heidän ääntään sosiaalisessa mediassa. (Amnesty 2017.)

Henkisen väkivallan vaikutuksia on alettu tutkia vasta lähivuosina, sillä sitä ei ole pidetty yhtä vakavana ilmiönä verrattuna fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Tutkimuksista on kuitenkin käynyt ilmi, että henkisen väkivallan seuraukset hyvinvointiin saattavat olla fyysiseen väkivaltaan verrattuna jopa vakavammat. (Siltala & Holma & Hallman-Keiskoski 2014.) Tämä ennakkoluulo sekä yhteiskunnan naisviha ovat yhdessä vaikuttaneet tutkimusten ja toimenpiteiden vähäisyyteen naisten kokeman verkkoväkivallan ilmi tuomiseksi ja ehkäisemiseksi.

5 Nuorisotyö

Suomen nuorisolaki määrittelee, että nuorisotyöllä tuetaan nuorten kasvua, itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskunnassa. Nuorisotyö- ja politiikka kuuluu kunnan tehtäviin. Nuorisotyö on luonteeltaan kasvattavaa ja tavoitteellista. Päämääränä on edistää nuoren osallisuutta, vaikuttamismahdollisuuksia, kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, sekä tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä. Nuorisotyön tavoitteena on edistää nuorten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeuksien toteutumista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. (Opetus ja kulttuuriministeriö.) Nuorisotyö on nonformaalista kasvatusta, joka pohjautuu kuitenkin tietoiseen, tavoitteelliseen ja

ohjattuun toimintaan. Oppimisympäristö, eli ympäristö, jossa nuoret kohdataan, on nuorisotyölle ominaisesti epämuodollinen, ja siksi työ kuuluu nonformaaliseen kasvatuksen piiriin. Tämä edellyttää nuorisotyöntekijältä päämäärätietoisuutta sekä riittävän tuntemuksen kasvun, kehityksen ja oppimisen ohjauksesta. Nuorisotyössä oppimisympäristö on fyysinen tila, jossa toiminta järjestetään, kuten nuorisotalot. Etsivässä nuorisotyössä ammattilaiset menevät nuorten luokse. (Nieminen 2008: 28–31.)

Nuorisotyölle on omat ammattieettiset ohjeet, joiden luomien raamien sisällä työtä tehdään ja kehitetään. Ammattieettisen ohjeistuksen on tarkoituksena toimia työkaluna pohdinnassa sekä eettisiä päätöksiä tehdessä. Nämä ohjeistukset antavat työntekijälle lähtökohdat pohtia omia arvojaan suhteessa työn arvoihin ja näin luoda pohjan toiminnalleen. Nuorisotyöntekijöiden koulutustaustat ovat vaihtelevia, ja he työskentelevät alalla, joka on aina muutoksen virrassa. Ammattieettiset ohjeet antavat nuorisotyössä työskenteleville yhtenäiset raamit, joihin voi ja kannattaa palata uusien haasteiden edessä. (Rauas 2019: 21–23.)

Nuorisotyöntekijä kulkee nuoren rinnalla ja pohtii yhdessä tämän kanssa nuoren elämän kysymyksiä. Nuorisotyöntekijä tukee nuoren toimijuutta, subjektisuuden kehittymistä ja tiedostavan suhteen muodostumista maailmaan. (Nivala & Ryyänen 2019: 244.) Voisi siis sanoa, että nuorisotyöntekijän työnkuvaan kuuluu nuoren sosialisointitukeminen. Luottamuksellisen suhteen luominen nuorisotyöntekijän ja nuoren välille on perusta työlle. Työntekijä toimii nuoren ystävänä sekä uskottuna, ja auttaa tätä selvittämään henkilökohtaisia ongelmia. Nuorisotyön tehtävä yhteiskunnallisella tasolla on nostaa nuorten asiat näkyväksi sekä auttaa heitä ajamaan oikeuksiaan yhteiskunnassa. Nuorisotyöntekijällä voi olla myös auktoriteettinen asema, jolloin hän voi puuttua käytökseen, josta voi olla vahinkoa nuorille itselleen tai heidän ympäristölleen. (Nieminen 2008: 36–37.)

5.1 Digitaalinen nuorisotyö

Digitaalinen nuorisotyö tarkoittaa sosiaalisen median ja teknologian hyödyntämistä nuorisotyössä ja –toiminnassa. Digitaalisessa nuorisotyössä tavoitteena on vahvistaa nuorten toimintavalmiuksia digitalisoituvan maailman monipuolisessa ympäristössä. Digitaalisuus on vahva osa nuorten jokapäiväistä elämää, minkä vuoksi sitä on hyvä käyttää välineenä nuorisotyössä. Digitaalisen nuorisotyön avulla pystytään tavoittamaan nuoret heille ominaisessa ympäristössä, mutta haasteena on pysyä nuorten suosimilla

kanavilla. (Verke 2016: 9, 88.) Digitalisaatio ei tarkoita yksittäisten palvelujen ja toimintamutojen hyödyntämistä, vaan se vaikuttaa koko organisaation toimintaan. Nuorisotyön rakenteissa ja toimintakulttuurissa tapahtuvat muutokset ovat hitaita, ja muutoksien havaitsemisessa voi mennä vuosia. Digitaalisessa osaamisessa on kyse monenlaisesta tietotaidosta. (Verke 2019: 7.)

Verke toimii nuorisotyön digitaalisena osaamiskeskuksena ja kehittää nuorisotyötä digitaalisesti. Verken tavoitteena on edistää digitalisaatiota ja tukea eri tahojen valmiuksia kohdata digitalisaation haasteita ja mahdollisuuksia. Verken selvitys kunnallisen (2019) ja järjestöjen (2018) digitaalisesta nuorisotyöstä kertoo digitaalisen nuorisotyön merkityksen kasvaneen.

Kunnallisessa nuorisotyössä suhtaudutaan myönteisesti digitalisaatioon. Iällä ja koulutuksella on huomattu yhteys digiosaamiseen. Selvityksen perusteella on havaittu, että digitaaliselle nuorisotyölle ei ole asetettu tavoitteita, minkä nuorisotyöntekijät ovatkin nimenneet yhdeksi työn haasteeksi. (Verke 2019: 5, 42.) Järjestötasolla digitaaliseen nuorisotyöhön suhtaudutaan myönteisesti, mutta varauksella. Selvityksen mukaan nuorisotoiminnassa tulisi hyödyntää teknologiaa enemmän. Monet selvitykseen vastanneet kuitenkin kokivat, ettei digitaalista kohtaamista voida verrata kasvokkain tapahtuvaan kohtamiseen. (Verke 2018: 4,32.)

5.2 Sosiaalinen media verkkoalustana

Sosiaalinen media antaa mahdollisuuksia uusien ystävyyssuhteiden rakentamisessa. Jokapäiväisessä sosiaalisen median käytössä on omat riskinsä. Aikuiset voivat lähestyä nuorta tarkoituksenaan saada esimerkiksi seksuaalissävytteisiä kuvia heiltä. Nuoret taas sosiaalisen median väärinkäyttäjinä kiusaavat verkon välityksellä eivätkä ymmärrä tekonsa vaikutuksia. Sosiaalinen media verkkoalustana on kiinnostava nuorille, mutta heidän tunnetaitojen kehitystaso on otettava huomioon. (Nurmi ym. 2018: 130.)

Lasten ja nuorten tuottamat seksuaalissävytteiset kuvat voivat levitä hallitsemattomasti epäasialliseen tai rikolliseen käyttöön. Yksi lasten ja nuorten tapa reagoida kohtaamaansa seksuaaliseen väkivaltaan verkossa on estää tekijä ja kertoa tapahtuneesta kaverille. Häpeän tunne on yleisin syy siihen, että lapset ja nuoret eivät kerro rikoksesta aikuiselle. Selvityksen mukaan lasten ja nuorten mielestä heille ei anneta riittävästi tietoa seksuaalisesta häirinnästä ja siitä, miten toimia sitä kohdatessa. Lapset ja

nuoret haluaisivat tietää enemmän seksuaalisen häirinnän lainsäädännöstä ja minne ilmoittaa siitä. (Pelastakaa lapset 2018: 2.) Sosiaalinen media on lisännyt digitaalista häpeää, joka on häpeää siitä, että tapaus jää ikuisesti muistettavaksi (Lidman 2015: 304). Mediasta julkaisun poistaminen on helpompaa kuin julkaisun poistaminen, joka on sosiaalisen median eri verkkoalustoilla.

6 Tasa-arvo ja intersektio

Ihmisen identiteetillä on monta ulottuvuutta kuten sukupuoli, seksuaalisuus, ikä, perhetilanne, terveydentila, etninen tausta, vakaumus ja ammatti. Kaikilla ulottuvuuden taasoilla on vaikutusta identiteettiin ja tilaan sekä sosiaalisiin suhteisiin. Sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvien vaikutus näkyy heidän tilassaan ja asemassaan erilaisissa sosiaalisissa piireissä. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat kokevat syrjintää ja turvattomuutta. Ulottuvuuksien leikkauksia ja yhteisvaikutusta sekä kokemusmaailma ja asema määrittellään intersektionaalisuudeksi. (Lepola 2018: 43).

Intersektionaalisuudelle ei ole varsinaista määritelmää ja sen voi suomentaa erojen leikkaamiseksi, risteämäksi tai yhteisvaikutukseksi. (Rossi 2015:35). Intersektioiden eli identiteettiryhmien huomioiminen on olennaista sosiaalityössä. Intersektionaalisuus voidaan määrittellä olevan kriittistä tarkastelua, jossa tutkitaan sarron ja epätasa-arvon yhteyksiä sukupuoleen, seksuaalisuuteen, yhteiskuntaluokkiin ja etnisyyteen. Intersektionaalisuus ei ole teoria itsessään, vaan näkökulma tai raamit asioiden tarkastelussa. Sen avulla voidaan paremmin ymmärtää identiteettejä ja komplekseja tilanteita. (Mattsson 2014.) Verkkoväkivalta on ilmiönä sukupuolittunutta ja vähemmistöihin kohdistuvaa. Intersektionaalisuuden huomioiminen on siis edellytys ilmiön kokonaisvaltaiselle ymmärrykselle.

Nuorisotutkimuksessa on huomattu, että nuoren identiteettiin vaikuttaa erityisesti sukupuoli, etnisuus, luokka-asema ja paikallisuus. Intersektionaalisuuden näkökulman kautta havaitaan, etteivät nuoret ole vain ikänsä kautta identifioitavissa vaan heillä on muitakin sosiaalisia identiteettejä. Erilaisuutta saatetaan kieltää ja piilottaa, sillä ei haluta olla huomion keskipisteenä. Kieltämällä ja piilottamalla sosiaaliset, etniset sekä sukupuoliset erot korostetaan omaa tavallisuutta. Kuitenkin jos haluaa hyväksynnän sosiaalisesta ympäristöstä, ensin on näytettävä oma erilaisuus. (Olsson 2018: 14, 62–63.)

Olssonin nuorten haastatteluissa havaittiin, ettei näiden mielestä ole rasistista nimitellä muita liittyen heidän etnisiin ja kulttuurisiin taustoihinsa. Rasismi nähtiin helposti rakenteina eikä vuorovaikutussuhteissa. Nuoret kuitenkin tunnistavat ja pystyvät kyseenalaistamaan eroteot kuten ihmisten kategorisoimisen ihonvärin perusteella. Mitä enemmän nuoret ovat altistuneet monikulttuurisuudelle, sitä avoimempi heidän suhtautumisensa on. Nuorten, joilla vuorovaikutus eri kulttuurien ja vähemmistöryhmien kanssa on vähäisempi, suhtautuminen on kielteisempi etenkin, kun omakohtainen kokemus on niukka. (Olsson 2018: 47–48, 50–51.) Vitsailu- ja nimittelykultturia pidetään tiettyjen ryhmien tapana kommunikoida. Eri intersektioihin kuuluvat nuoret korostivat omaa erilaisuuttaan ja tilanteet johtivat konflikteihin. Nuorten kuvaamat konfliktitilanteet sijoittuvat erityisesti sosiaalisten suhteiden ulkopuolisiin tekijöihin kuten historiallisiin tai poliittisiin tapahtumiin, ja niiden tarkoituksena on saada toinen osapuoli hermostumaan. Nuoret käyttävät paljon arkipäivän rasismia, eli he, jotka kokevat rasismia joka päivä, kuulevat sitä jatkuvasti. Nuoret käyttävät rasismia itse ja joutuvat myös sen kohteeksi. (Olsson 2018: 122–138.)

Sukupuoli on yksi olennainen identiteetin muoto. Misogynia, tai naisviha, tarkoittaa maskuliinisuuden pitämistä feminiinisyttä parempana. Siinä asetetaan asia maskuliinisuuden ja feminiinisyden binäärille, jossa nämä kaksi ovat toistensa ääripäät. Naisviha yhteiskunnassa pyrkii pitämään maskuliinisia mielletävät asiat hierarkian huipulla. Autenttisesti maskuliinisia ja miehisiä ovat sellaiset yksilöt, joiden syntymässä määritelty sukupuoli on mies. Tähän kategoriaan eivät kuulu naiset eivätkä muut seksuaalivähemmistöt, joten naisviha koskee heitä kaikkia. (Serano 2016: 231–233.)

7 Laki ja kansainväliset kehotukset

Suomen perustuslakiin kirjattu yhdenvertaisuuslaki velvoittaa viranomaiset, työnantajat, koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset edistämään yhdenvertaisuutta. Syrjintä on erikseen kielletty muun muassa rikoslaissa, yhdenvertaisuuslaissa sekä tasa-arvolaissa. Yhdenvertaisuuslaki kieltää lisäksi vielä häirinnän ja käskyn syrjiä. Tasa-arvolaissa on eritelty syrjintä sukupuolen perusteella, kuten sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuen, sekä häirintä seksuaalisuuden tai sukupuolen vuoksi. (Ihmisoikeusliitto.)

Suomi on sitoutunut kansainväliseen ihmisoikeussopimukseen, jonka tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja torjua syrjintää. Suomi on tällä hetkellä Euroopan unionin

toiseksi väkivaltaisim maa naisille. Lisäksi maailmanlaajuisesti yksi kolmasosa naisista kokee fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Suomi on saanut YK:lta huomautuksia liittyen lähisuhde- ja parisuhdeväkivaltaan, jotta tilanteeseen puututtaisiin ja uhreille järjestettäisiin riittävä määrä asiantuntevaa tukea ja apua. Suomea on myös kehoitettu ryhtymään toimenpiteisiin, jotta seksuaalinen väkivalta olisi kaikissa tilanteissa lailla rangaistavaa. (Ulkoministeriön julkaisuja 2009: 79.)

Suomen valtionneuvoston ihmisoikeusselonteon mukaan YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea CEDAW (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) on suositellut, että Suomen tulisi vahvistaa toimenpiteitään naisiin ja tyttöihin, vielä erityisemmin etnisiin vähemmistöihin, kohdistuvan vihapuheen ehkäisemiseksi. (Ulkoministeriön julkaisuja 2014: 66.)

7.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimus toteutetaan teemahaastattelemalla nuorisotyöntekijöitä heidän kokemuksistaan, tietämyksestään sekä olemassa olevista menetelmistä verkkohäirinnän havaitsemisessa, uhrien kohtaamisessa ja avun antamisessa. Tutkimuskysymykset liittyvät nuorisotyöntekijöiden tietoon, valmiuksiin ja kykyyn puuttua verkkoväkivaltaan sekä sosiaalisen median luomaan huonovointisuuteen ja erityispiirteiden hahmottamiseen. Tutkimuskysymykset on valittu keräämämme materiaalin, Planin ja omien tavoitteidemme pohjalta.

1. Miten nuorisotyöntekijät määrittävät verkkoväkivallan?
2. Miten nuorisotyöntekijät kohtaavat verkkoväkivallan?
3. Mikä on nuorisotyöntekijöiden näkemys asenteista ja palveluista verkkoväkivaltaan liittyen?

7.2 Teemahaastattelu (Aineiston keruu)

Teemahaastattelukysymyksiä valmistelimme viisi, ja ne auttavat ohjaamaan keskustelua, jotta olisi tilaa puhua aiheista, joita ei etukäteen olla odotettu. Tämän oletuksen pohjalta valittiin haastattelukysymykset, jotka luovat rungon jokaiselle teemahaastatte-

lulle (kts. LIITE 1.) Teemahaastattelukysymykset auttavat vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Aineistoa kerätään yksilöhaastattelulla ja tallennetaan äänitteenä. Haastateltava voi valita haluaako hän nähdä kasvotusten vai videoyhteydellä. Aiheen sensitiivisyyden vuoksi suosimme kasvotusten tapaamista. Äänitallenne säilytetään kummankin opinnäytetyön tekijän tietokoneella salasanan takana. Kun opinnäytetyö on julkaistu, tuhoamme äänitallenteen tietokoneilta. Ensimmäinen vaihe on aineiston litterointi, minkä jälkeen aineisto luokitellaan teemojen mukaan. Aineistosta valitsemme teemat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiimme.

Teemahaastatteluun on tärkeä laatia teemarunko, missä tutkimuskysymykset on jaettu pääteemaksi ja alateemat ovat teemahaastattelukysymyksiä. Teemahaastattelussa teoreettisten käsitteiden avulla muovaillaan teemahaastattelukysymykset, jotta ne puhuttelisivat haastateltavia ja niihin olisi yksinkertaisempi vastata. Huolellinen suunnittelu on tärkeää, jotta haastattelu sujuisi ja vastaanotettu tieto olisi laadukasta. Konkreettiset kysymykset tuovat faktatiedon paremmin esille. (Honkatukia 2018: 157.)

Teemoittelu on yksi menetelmä, millä laadullista aineistoa voi analysoida. Teemoittelun kautta voidaan hahmottaa teemojen sisällä toistuvia tai puhutaan samasta aihepiiristä. Aineisto yksinkertaistetaan omiksi luokikseen. Luokittelu helpottaa aineiston käsittelyä ja analysointia. (Honkatukia & Kiilakoski & Suurpää 361–362.)

Haastatteluaineistoa lähdimme luontevasti heti analysoimaan teemaluokitusten kautta. Teemat nousivat opinnäytetyön teoreettisista lähtökohdista ja analyysi tehtiin identifioitujen teemojen sisällä. Analyysi oli aineiston lähilukua, vertailua ja tulkintojen vertailusta. Lähilukua tehdään diskursiivisesti analysoiden eli tarkastelemalla millaisia puhe- tapoja käytetään, kun puhutaan tietystä teemasta. Tämän jälkeen on pohdittava, miten tutkimuskysymyksiin on saatu vastattua vai onko tullut uutta arvokasta tietoa. (Honkatukia 2018: 165–166.)

8 Tutkimuksen toteutus

Otimme yhteyttä haastateltaviin sähköpostilla, jossa esittelimme itsemme, aiheemme sekä päämäärämme. Sovimme sitten ilmoittautuneiden kanssa haastattelupäivän- ja

ajankohdan. Myös suostumuslomake lähetettiin sähköpostitse. Haastattelu toteutettiin Zoomissa etäyhteyksien kautta vallitsevan koronatilanteen vuoksi.

Tavoitteenamme oli löytää 6–8 haastateltavaa, mutta lopulta saimme 3. Haastattelut toteutettiin kesän aikana, ja monet työntekijät pitivät lomina. Lisäksi oli vaikea löytää työntekijöitä, joilla oli kokemusta verkkoväkivallan uhrin tai tekijän kohtaamisesta, mutta haastatteliijoilla, jotka saimme, oli kaikilla kokemusta aiheeseen liittyen.

Äänitimme haastattelut puhelimen välityksellä Zoomin tallennuksen sijaan, sillä haastattelijat eivät halunneet heidän kasvojensa näkyvän. Kävimme vielä kerran haastateltavan kanssa läpi sen, että haastattelu on anonyymi ja että tallenteet poistetaan litteroinnin jälkeen. Etäyhteyksien kanssa ei tullut mitään ongelmia vastaan. Puhelimen äänitallenteet olivat pysähtyneet yhteen otteeseen noin minuutiksi, mutta kirjoitimme omat muistiinpanot. Haastattelut kestivät kaikki noin tunnin, mukaan lukien vapaamuotoisen keskustelun.

Haastattelun ajankohta ja paikka sovitaan hyvissä ajoin. Paikkaa valittaessa otetaan huomioon turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen, jotta kommunikointi onnistuisi tilassa häiriöttömästi. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 73–74, 89–91.) Etäyhteyksillä tämän toteuttaminen on vaikeampaa. Huomioon pitää ottaa paikka, jossa itse on, keskeytyksetön haastattelu ja hyvä internetyhteys. Lisäksi omaa olemusta ja kamerasta näkyvää taustaa voi miettiä haastattelulle sopivaksi.

Ennen kysymyksiin siirtymistä varattiin aikaa vapaamuotoiselle keskustelulle, jonka avulla osalliset voivat tutustua ja luoda luottamuksellisen ilmapiirin. Haastattelua ei sovi myöskään lopettaa heti kun kysymyksiin on vastattu, joten aikaa tulee varata vapaalle keskustelulle myös haastattelun loppuun. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 74–75, 90.)

Hyvä haastattelijatuntee aihealueen ja päämäärän sekä teemat ilman, että joutuu niitä tarkastelemaan, jotta keskustelu olisi luontevampaa. Haastattelun nauhoittaminen on hyödyllinen tapa tehdä muistiinpanot, sillä siitä voi myöhemmin kuulla painotukset ja sävyn. Haastattelu on vuorovaikutteista, mikä tulee ottaa huomioon haastattelua tehdessä. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 68–69, 92.)

Haastattelut litteroitiin eli muutettiin tekstiksi tietokoneelle, minkä jälkeen äänitallenteet poistettiin. Materiaalia tuli yhteensä 40 sivua. Litteroinnissa nimesimme haastateltavat

uudelleen anonymiteetin säilyttämiseksi H1, H2 ja H3. Suostumuslomakkeen yhteydessä sovimme, ettei tekstistä voi päätellä haastateltavan henkilöllisyyttä ja tästä syystä työssä ei tarkenneta haastateltavien ammatteja.

Litteroinnin jälkeen itsenäisesti kävimme aineiston läpi haastattelu kerrallaan ja poimimme jokaisesta tärkeimmät aiheet. Tämän jälkeen vertasimme haastattelujen teemoja ja valitsimme jokaisessa haastattelussa toistuvat käsitteet. Olimme löytäneet haastatteluista samankaltaiset teemat ja muokkasimme niistä neljä pääteemaa: intersektiot ja resurssipula, häpeä, rajat ja muodot sekä työntekijöiden mielipiteet tämänhetkisistä palveluista.

9 Teemat

Teemahaastatteluun osallistui kolme nuorisualan ammattilaista. Analysoimme haastattelut ja huomasimme, miten samankaltaisia vastauksia tuli sosiaalialan eri ammattilaisilta. Haastattelujen pohjalta valitsimme neljä teemaa, jotka nousivat haastattelukysymysten pohjalta. Teemat ovat kohtaaminen ja häpeä, kasvatus, verkkoväkivallan määritelmä ja rajat sekä intersektionaalisuus. Haastateltavat arvioivat, että asiakkaita valtaosaa yhdisti sukupuoli ja ikä. Suurin osa uhreista on alaikäisiä ja nuorin haastatteluissa ilmi tullut uhri oli kahdeksanvuotias.

9.1 Intersektio ja resurssipula

Nuorisotyöntekijät kertoivat omista työtehtävistään ja miten oman organisaation sisällä voivat työntekijöinä vaikuttaa verkkoväkivaltaan. Työntekijöiden vastauksista heijastui samat teemat ja H2 pohti, miten nuorisotyöstä ja sosiaalialalta puuttuu yhtenäiset standardit. H1 ja H3 eivät varsinaisesti sanoittaneet resurssipulasta, mutta toivat esille puutteita esimerkiksi työntekijöistä ja rahoituksesta. Haastateltava toi esille, miten rahoituksen puutteen takia lakkautetaan monta hyvää hanketta, mistä olisi hyötyä nuorisotyössä.

H2: "Mä ajattelen, että olisi tosi tärkeää, että olisi jotkut yhtenäiset standardit missä pitäisi mennä, että kaikki nuoret saisivat edes perustiedot."

Työntekijät kertoivat, miten verkkoväkivallan kokemuksia vähätellään eikä sitä rinnasteta tai tuomita kuten muita väkivallan muotoja. Verkkoväkivalta on hyvin laaja ilmiö,

joka koskettaa kaikkia sitä käyttäviä. Ammatillaiset, vanhemmat ja nuoret tarvitsevat omat yhtenäiset ohjeet. Oppaan avulla voisi tunnistaa mikä on verkkoväkivalta ja sen eri ilmiöt etenkin konkreettinen esimerkki helpottaisi tunnistamista.

Yhtenäiset ohjeet helpottaisivat väkivaltaan puuttumista riippumatta missä työskentelee. Ongelman tunnistaminen H1 mukaan on sosiaali- ja terveysalalla erittäin tärkeää ottaen huomioon, miten lisää nuorten mielenterveysongelmia.

H1: "Ei meillä ole resurssejakaan, mutta tavallaan he jää kyllä helposti avun ulkopuolelle."

H2: "Me tehdään semmoinen 20–30 rikosilmoitusta kuukaudessa, eli me tehdään tosi paljon. Nyt ollaan varmaan lähempänä 40–50 tässäkin kuussa, että se on tosi iso osa mun työtä itse asiassa tällä hetkellä ja vie paljon meidän resursseja se puoli tästä duunista."

Haastateltavat kertoivat, että juuri sukupuoli- ja seksuaaliryhmään kuuluvat ja maahanmuuttajat kokevat verkkohäirintää ja jäävät palveluiden ulkopuolelle. Nuorisotyössä etenkin verkkohäirinnän tunnistaminen ja puuttuminen intersektioiden kohdalla on yhden työntekijän mukaan kuin jäävuoren huippu, ketkä heille ohjautuu. Kaikkia nuorisotyö ei tavoita ja taustalla on esimerkiksi kielitaidottomuus. Täysin sosiaalisessa mediassa työskentelevä nuorisotyön työntekijä kuvaili työnkuvaansa, missä nuori kohdataan sosiaalisen median profiiliin perusteella. He kohtaavat jokaisen nuoren yksilönä ilman ennakkoluuloja. Heillä verkkorikosilmoitusten tekeminen vie paljon aikaa sekä resursseja heidän työstään. Kolmas työntekijä tekee kasvokkaista työtä ja kertoi, kuinka korkea kynnyks on avautua verkossa tapahtuneesta häirinnästä.

Haastateltava kertoi, että resurssipulalla on vaikutusta työn kuormittavuuteen ja hyvinvointiin. Tästä tuli uusi näkökulma esille ja haastateltava toivoi, että tästä voitaisiin tehdä enemmän tutkimuksia, jotta selvitetäisiin, millaisia vaikutuksia resurssipulalla on. Haastatteluiden yhteenvetona, että resurssipula vaikuttaa palveluiden antajiin ja niiden saajiin.

9.2 Häpeä

Ensimmäinen vaihe asian käsittelyssä on, että väkivalta käy ilmi. Haastatteluissa nousi ylös turvallisen tilan luominen asiakkaille, jotta arasta aiheesta uskaltaa puhua. Tila, missä keskustelu järjestetään, on oltava yksityinen ja ilman mitään häiriötä. Uhrin tulee

saada puhua asiasta omassa tahdissaan ilman painostusta, mutta kertomiseen tulee kannustaa positiivisesti. Tämä tulisi tehdä kahdella tasolla, verkkoväkivallan uhriksi joutumisen stigman poistamisella ja asiakastyössä kohtaamisella.

Yksi haastateltava antoi tapausesimerkin, jossa nuori oli tietoisesti odottanut tulewansa täysi-ikäiseksi ennen tapauksen julkituomista. Nuori voi kokea syyllisyyttä ja häpeää ja haluta niiden vuoksi suojella tekijää. Myös ajatus siitä, että vanhemmat saavat tietää, voi aiheuttaa häpeän tunteen.

Häpeän lievittäminen tuli keskusteluun jokaisessa haastattelussa. Puhuminen lievittäisi häpeää ja auttaisi asian käsittelyssä, sekä ammattilaisen ja uhrin, että vanhemman ja lapsen välillä. Se että nuori kokee voivansa kertoa vanhemmalleen ilman tuomitsemista auttaa sekä häpeän lievittämiseen sekä aikaiseen puuttumiseen. Häpeässä on myös eroja kulttuurien kohdalla, joka tulee ottaa huomioon kohtaamisessa.

Haastatteluissa häpeän lievittämisen työkaluiksi nimettiin puhumisen ja aktiivisen kuuntelemisen lisäksi vahvistaminen. Vaikka saattaa tuntua ilmiselvältä, ettei syy ole uhrissa, tulee se sanoittaa. Positiivinen vahvistaminen toimii myös esimerkiksi asiasta puhumisesta ja tekijän estämisessä sosiaalisessa mediassa.

H3: ”mä vahvistaisin ja antaisin positiivista palautetta siitä, että on kertonut asiasta, että on tällaista sisältöä saanut tai kokenut tulleen huonosti tai väärin kohdelluksi, niin ehdottomasti kannustaisin siitä, että on kertonut, ja sitten tietysti ehkä niistä oikeuksista ja vastuista kertominen pätee sekä uhrin että tekijän osalta”

Verkon tuoma anonymiteetti madaltaa myös kynnyistä kertoa kokemastaan väkivallasta. Haastateltavat olivat työssään huomanneet, että aiheesta voi olla vaikea puhua kasvotusten juuri häpeän vuoksi. Nuoret viettävät aikaa verkossa, joten palveluiden tuominen heidän luokseen on loogista. Ensimmäinen haastattelija kertoi toimivaksi mennä nuorten käyttämille alustoille ja olla siellä tavoitettavissa, antaen nuorille rauhan olla myös keskenään.

9.3 Rajat ja muodot

H3 kertoi, miten verkkoväkivalta on viestintärauhan rikkomista. Suomen rikoslaissa on säädetty viestintärauhan rikkomisesta. Viestintärauhan rikkominen tapahtuu, kun tekijä

häirintätarkoituksessa lähettää toistuvasti viestejä tai soittaa uhrille, siten että teko aiheuttaa häiriötä tai haittaa. Viestintärauhan rikkomisesta voi saada sakon tai vankeutta kuudeksi kuukaudeksi. (Rikoslaki 39/1889 luku 24 § 1a.) H1 ja H3 kuvailivat viestintärauhan rikkomista, mutta eivät määritelleet käsitettä. Viestintärauhaa voi rikkoa erilaisin kommentein, jatkuvalla yhteydenotolla, uhkailulla, kuvien julkaisulla, epäasiallisella sisällöllä.

H2 “...No sitten tietysti on vähän semmosta viestintärauhan rikkomista, sellaista jatkuvaa yhteydenottoa, esimerkiksi vaikka estät, estät, estät niin uusien profiilien luomista ja sitä kautta sitten yhteydenottoa, ja sitten on myös niitä, että luodaan nuoren tiedoilla valeprofiili.”

H3 “No lapset hakee rajojansa ja nuoret hakee rajojansa ja ihmissuhteidensa rajoja myöskin ihan live-maailmassa, niin “Sinä sanot sitä ja tuo teki tuota”, se sama ilmiö toistuu verkossa, ja sen myötä myöskin kiusaamista ja häirintää.”

H3 kuvaili miten sosiaalisessa mediassa ei voi aina valita mihin on suostunut näkemään. Esimerkkinä H3 hän käytti TikTok:in julkaisuja, mitkä näkyvät ilman mitään järjestystä ja nuori voi nähdä videon, kuvan tai kommentin ilman henkilökohtaista suostumusta. Julkaisu voi olla ahdistava tai häiritsevä eikä siinä ole välttämättä sisältövaroitusta. Haastateltavat kertoivat, miten kiusaaminen on siirtynyt kohtaamisesta sosiaalisen mediaan, sillä nuorten elämä on siirtynyt sinne. Kiusaamisen yksi muoto on haastateltavien mukaan toisen poissulkeminen sosiaalisen mediasta. Ryhmäpainostus ja halu olla osa ryhmää voi rikkoa toisen henkilön rajoja. Jonkun mielestä tietty kuva voi olla hauska ja toisen ahdistava, mutta verkon välityksellä tämä tunne ei välity. Tämä aiheuttaa sen, että väheksytään omia tunteita ja negatiivia kokemuksia.

Haastateltavat kertoivat, miten millaisia verkkoväkivallan muotoja he ovat kohdanneet ja tunnistaneet nuorten välityksellä. H1 kertoi, miten suurin osa heidän asiakkaistaan ovat täysi-ikäisiä ja ovat tunnistaneet heidän seksuaaliväkivallan kokemuksistaan verkossa groomingin. H2 kertoi tunnistaneensa työpaikallaan pornograafisen sisällön lähettämistä kuten alastonkuvat ja erityisesti sukupuolielimistä, mitä esiintyy eniten alle 16-vuotiaiden kohdalla. H2 kuvailee, miten nuoria painostetaan seksuaalitekoihin tai esiintymään vähissä vaatteissa. H3 taas kertoi, miten nuoret lähettävät pornograafista materiaalia toisilleen ajatuksella, että tämä on hauskaa. Lähettäjältä tämä voi tuntua hauskalta, mutta saajalle se voi olla häiritsevää ja ahdistava.

Haastateltavat kertoivat, miten verkkoväkivaltaa kohdatessa on erittäin tärkeää, että pitää kiinni omista rajoistaan. Nuorille rajan vetäminen ei ole ehkä niin selkeää, koska

verkkorikoksista ei olla tehty yhteistä linjausta. Selkeiden sääntöjen puute on ilmiössä hyvin näkyvä. Ensimmäinen haastateltava kuvailee, miten tärkeä rooli varhaiskasvatuksella ja peruskoululla omista rajoista kiinni pitämisestä ja omien tunteiden sekä työkalujen kehittämistä varten. On helpompi pitää rajoista kiinni, kun kokee olevansa arvokas. Huono itsetunto voi saada yksilön kokemaan arvottomuuden tunnetta.

Haastateltavat kuvailivat, miten nuoren suurin pelko on, että tieto menee vanhemmille. Haastateltavat kertoivat, miten tässä vaiheessa nuori pelkää, että hänet suljetaan pois verkosta. Tämä on pelottava asia nuorelle, sillä sosiaalisen elämän lisäksi monet elämää helpottavat palvelut ovat nykypäivänä digilaitteelle.

H2 "Tästä menee tieto kotiin, mä en halua että mun vanhemmat saa tietää, koska sitten ne kieltää multa Snapin" tai jotain muuta, pelätään että siitä tulee rangaistus itselle vaikka sehän ei ole yhtään ok, koska nuori ei ole tehnyt mitään väärää, se lähettäjä on tehnyt siinä väärin. "

H2 kertoo, että soittaessaan vanhemmalle hän pyrkii painottamaan ja selkeyttämään, että nuori ei ole tehnyt mitään väärin eikä häntä pitäisi rangaista. Sosiaalisesta mediasta nuoren poistaminen ei ole oikea ratkaisu haastatellut mukaan vaan pitäisi luoda turvallinen ympäristö kotona, jotta vanhemmat olisivat tietoisia mitä nuori tekee sosiaalisessa mediassa. Lapsille ja nuorille aina kerrotaan, että kerro luotettavalle vanhemmalle, mutta kun tapahtuneesta kertoo niin rangaistuksen saaminen ei ole oikea tapa purkaa tilannetta.

9.4 Työntekijöiden mielipiteet tämänhetkisistä palveluista

Haastateltavat kokivat puutteellisiksi tämänhetkiset palvelut ja toimet verkkoväkivallan ehkäisemiseksi ja käsittelemiseksi. Tähän liittyen yleisen asenteen verkkoväkivaltaan suhtautumisen monelta tahoin vähätteleväksi. Ratkaisuna nousi ylös nuorten, vanhempien ja ammattilaisten kouluttaminen ilmiöön liittyen sekä lisäresurssit ajankohtaisille ja toimiville hankkeille.

Haastateltavat kertoivat, että verkkoväkivalta saattaa olla käsitteenä nuorille pelottava. Nuorille puhutaan enemmän kiusaamisesta tai häirinnästä verkossa, mieluiten case-esimerkeillä, sillä nuori osaa tunnistaa itsensä paremmin niistä. Ammattilaisten kesken tulisi kuitenkin puhua väkivallan termillä, jotta ilmiön vakavuus olisi selvä.

Yhteistyö poliisin kanssa ja heidän roolinsa verkkoväkivaltatapauksen selvittämisessä koettiin haastatteluissa olennaiseksi. Haastateltavat kokivat, että laki ei ole päivittynyt vastaamaan verkkomaailman haasteisiin. Myös poliisin vähäinen tieto aiheesta nousi esiin.

H2: "Voisi jossain vaiheessa pohtia miten tämä tämänhetkinen laki esimerkiksi soveltuu somerikoksiin, kun se on tehty ennen näitä aikoja, joten siinä sovelletaan aika paljon, esim. vanhoja pykäläitä, jotka ei kauheen hyvin palvele sitä tämänhetkistä verkkokulttuuria mun mielestä. "

H2: "paikallisessa poliisissa tiedonpuutetta siitä, että minkä tyyppisiä on verkossa tapahtuvat rikokset, ja että mistä asioista itse asiassa tulisi tehdä rikosilmoitus, että pitää olla itse tosi kartalla "

Haastatteluissa myös puhuimme siitä, miten vanhemmat eivät usein tiedä, mitä nuoren puhelimesta tapahtuu eivätkä ole tietoisia verkossa tapahtuvista ilmiöistä. Teoriaosuudessa perustelemme ongelmat nuoren poistamisessa verkosta. Vanhempien ensimmäinen reaktio kuullessaan verkkohäirinnästä voi olla lapsen rajoittaminen. Vanhempien tiedottaminen verkon ilmiöistä esimerkiksi vanhempainilloissa voisi luoda pohjan sille, miten toimia, jos oma lapsi on häirinnän tekijä tai kohde. Tärkeintä on, että nuori voi kertoa aikuisille kokemastaan häirinnästä ilman, että häntä rangaistaan.

H2: "Niin jotenkin että se ei olisi se ensimmäinen kerta kun vanhempi kuulee näistä somessa tapahtuvista rikoksista, se hetki kun se käy omalle lapselle, koska sitten luonnollisesti ne omat tunteet hyökkää siinä."

H2: "Nuorelle tulee hätä, että "Tästä menee tieto kotiin, mä en halua että mun vanhemmat saa tietää, koska sitten ne kieltää multa Snapin" tai jostain muuta, pelätään että siitä tulee rangaistus itselle vaikka sehän ei ole yhtään ok, koska nuori ei ole tehnyt mitään väärää, se lähettäjä on tehnyt siinä väärin."

Kasvatuksen ei pitäisi myöskään jäädä vain vanhempien harteille. Haastatteluissa kävi ilmi koulujen puutteellinen kasvatus median ja omien rajojen suhteen. Diginatiivilla tarkoitetaan henkilöä, jonka arkeen on kuulunut teknologia ja digitaalinen median koko tämän elämän ajan (Vilmilä 2015). Vaikka diginatiivi osaisivat suurimmaksi osaksi käyttää verkon eri alustoja, mutta eivät välttämättä silti osaa tietosuoja-asioita, pitää kiinni rajoittaa tai hallita digijalanjälkeään.

H2: ”Ajatellaan, että kun ne nuoret ja lapset osaa käyttää niitä puhelimia tosi hyvin ja paljon paremmin kuin vanhemmat ja opettajat, että se jotenkin suojaisi heitä. Se tekninen osaaminenhan ei tarkoita sitä, että olisit valmis kohtaamaan niitä asioita mitä siellä tulee sulle vastaan. ”

Haastateltavat mainitsivat toimiksi palveluiksi useampia hankkeita. Lisäresursseja tarvittaisiin palveluille, jotka vastaavat nuorten tarpeita ja ovat ajankohtaisia. Monet toimivat hankkeet on lopetettu, kun lisäresursseja ei ole saatu. Toimiva verkkoväkivallan ehkäisemisen ja käsittelyn tapa on tuoda nuorisotyö verkkoon alustoille, joilla nuoret viettävät aikaa.

10 Johtopäätökset

Haastateltavat määrittelivät verkkoväkivallan väkivallaksi, joka tapahtuu verkon ympäristössä. Nuorisotyöntekijät nimesivät verkkoväkivallalle erilaisia muotoja, jotka toistuivat haastatteluissa. Osan ilmiöistä olimme ennen haastatteluista jo määritelleet työhön, mutta osa oli uusia.

Yleisiä verkkoväkivallan ilmiöitä haastateltavien mukaan olivat sexting, groomin, pornograafisen sisällön jakaminen nuorille ja heidän painostamisensa. Uusia ilmiöitä, joita haastatteluiden kautta tuli ilmi oli catfishing eli väkivallan tekijä luo sosiaalisen median ja teeskentelee olevansa, mitä ei oikeasti ole. Tätä kautta he houkuttelevat nuoria ja aloittavat keskustelun.

Haastateltavat nostivat esille puutteita, mitä huomasivat verkkoväkivallan kohtaamisessa. Yhteistyön puute eri viranomaisten kanssa näkyy selkeästi heidän työarjessaan. Mediakasvatuksen kehittäminen kouluissa ja vanhempien sekä ammattilaisten tiedon lisääminen verkossa tapahtuvaan väkivaltaan ja toimintatapoihin liittyen voi ennaltaehkäistä häirintää ja helpottaa väkivaltilanteen selvittämisprosessia. Nuoret ovat ilmaisseet tarpeen konkreettisille ohjeille tilanteen käsittelemiseksi. Heillä saattaa olla myös pelkoa siitä, miten vanhemmat tilanteeseen reagoivat. Nuoren poistaminen netistä voi olla ensimmäinen reaktio vanhemmalta, joka ei ole tietoinen ilmiöstä. Se on kuitenkin haitallista, sillä digilaitteet ja verkko ovat olennainen osa nuorten arkea, sosiaalisista suhteista koulunkäyntiin. Ammattilaisten tulisi ottaa tilanne vakavasti, ja kohdata nuori kuten kohtaisi muutakin väkivaltaa kokeneen. Turvallisen tilan luominen, häpeän lievittäminen ja palveluiden tunteminen ovat olennaista.

Haastateltavat toivoivat kaikille ammattilaisille yhteisiä linjauksia verkkoväkivallan suhteen. Monialainen yhteistyö eri ammattilaisten kanssa on erittäin tärkeää, sillä yksittäinen ongelma koskettaa monta tahoja. Riippuen rikoksen vakavuudesta yhteistyö lastensuojelun, koulun tai varhaiskasvatuksen, vanhempien ja poliisin kanssa on tärkeää. Juuri tämän vuoksi yhteiset linjaukset esimerkiksi laissa helpottavat rikokseen puuttumista ja uhrin auttamista. Linjauksista eri tasoiset oppaat esimerkiksi vanhemmille ja koulun henkilökunnalle olisi ensimmäinen merkittävä askel verkkoväkivallan ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen. Tähänkin on otettava huomioon, että oppaasta tulisi olisi erikielisiä julkaisuja, sillä väestö on monikulttuurinen.

Tärkeitä taitoja, joita tulisi nuorille opettaa ovat mediakriittisyys, kyberturvallisuus, viestintä- ja kielitaidot sekä digitaalisen ympäristön navigointi. Nuoret kokevat, että jos koulussa ei opeteta taitoja, niitä ei välttämättä opita ollenkaan. Lisäksi nuoret haluavat verkkohäirinnän käsittelyyn konkreettisia taitoja, ja kokevat koulussa oppimansa liian teoreettiseksi. Verkon tuoma anonymiteetti etäännyttää tekijän tekojensa seurauksista. (Digi ja väestöliitto 2021.)

Haastateltavat puhuivat diginatiivien tarvitsevan kasvatusta verkossa tarvittavissa taidoissa. Lisäksi tiettyyn aikaan syntyminen ei takaa sitä, että osaa käyttää digilaitteita. Digi- ja väestötietoviraston julkaisemasta ”Nuorten digitaidot” -kartoituksesta (2021) vastanneet kertoivat vaikeuksista digitaalisten palvelujen löytämisessä, ymmärtämisessä ja käyttämisessä. Nuoret kaipasivat myös ohjausta internetin tuomien haasteiden kanssa, erityisesti nettikiusaamisessa (Digi ja väestöliitto 2021).

Haastatteluiden perusteella nousi esille, miten palveluiden saamisen ongelmana on resurssipula. Sosiaali- ja terveysalalla työntekijöiden ja rahoituksen puute vaikuttavat nuorisotyön laatuun ja rajoittaa, keitä tavoitetaan. Kaikki, jotka tarvitsevat apua eivät sitä saa, ja intersektioiden huomioimiseen ei voida panostaa sen vaatimalla tavalla. Esimerkiksi apua ja tietoa tarvittaisiin eri kielillä. Haastateltavat toivat esille, miten eniten apua tarvitsevat eivät sitä saa ja jäävät palveluiden ulkopuolelle. Nuorisotyön tarkoitusta ei saisi unohtaa ja on otettava myös huomioon väestön monimuotoisuus ja tarjottava tarvittavaa palvelua niitä tarvitseville. Verkkoväkivallan ja nettikiusaamisen vaikutuksia ei saisi vähätellä, sillä niiden vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Resurssipula vaikuttaa nykyhetkeen ja myöskin tulevaisuudenkin, sillä palveluiden ulkopuolelle jääneet eivät saa riittävää tukea kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi.

Poliisi toimii lain puitteissa. Verkkoväkivallan ollessa suhteellisen uusi ilmiö, ei laki ole vielä päivittynyt sen kohdalla. Ongelmat ovat lain vaikean sovellettavuuden lisäksi resurssipula myös poliisilla verkkoväkivallan vastaiselle työlle, erityisesti ennaltaehkäisvälle työlle. Haastatteluiden perusteella rikosilmoituksia tehdään ja todennäköisesti poliisi tapaakin nuoria, jotta saavat kiinni rikoksentekejiä. Valtakunnallisesti työryhmiä ei ole tarpeeksi ottaen huomioon verkkoväkivallan ilmiötä. Sosiaalisessa mediassa Konstaapeli Daniel on julkaissut sisältöä liittyen omiin oikeuksiin ja erilaisiin rikoksiin sekä miten olla yhteydessä poliisiin. (Poliisi 2020). Nettopoliisin merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa ja heidän toimintansa eri alustoilla on erityisen tärkeää, kun ottaa huomioon ennaltaehkäisyn.

Verkkoväkivallan seurauksien ollessa samanlaiset kuin muunkin väkivallan haastateltavat kertoivat kohtaavansa uhrin samalla tavalla kuin muissakin tapauksissa. Verkkoväkivaltaan liittyä uhriksi tulemisen häpeän lisäksi muunlaista häpeää. Ilmiötä ei nähdä yhtä vakavana kuin kasvokkain tapahtuvaa väkivaltaa, joten siihen liittyy omanlaisensa stigma.

Kaikki kokevat häpeää ajoittain ja se voi olla vaikea tunne käsitellä. Henkilöt, joita on kaltoinkohdeltu, ovat taipuvaisempia kokemaan häpeää ja syyllisyyttä liiassa määrin, johtuen kaltoinkohdelun luomista avuttomuuden, arvottomuuden ja rajojen rikkomisen kokemuksista. Lapset syyttävät itseään kaltoinkohdelusta herkemmin, mutta myös aikuiset uhrit saattavat näin tehdä. Tämän lisäksi uhrin vanhempi saattaa kokea häpeää siitä, ettei pystynyt suojelemaan lastaan tapahtuneelta, ja välttääkseen häpeän tunnetta välttää tilanteesta puhumista. (Pirneci 2012.)

Verkkoväkivallan uhriksi tulemisen negatiivisia vaikutuksia lieventää se, jos nuori voi puhua vanhemmalle asiasta. Tämä edellyttää jo olemassa olevaa avointa kommunikatiota ja läheistä suhdetta lapsen ja vanhemman välillä. Erityisesti hyvä kommunikatiiosuhde äidin kanssa korreloi negatiivisesti verkkoväkivallan uhriksi joutumisen ja positiivisesti hyvän itsetunnon kanssa. (Özdemir 2014.)

Tällä hetkellä Suomessa tai edes EU tasolla ole yhtenäisiä ohjeita eikä selkeää määritelmää verkkoväkivallalle ole asetettu, tämä vaikuttaa nuorisotyön toteuttamiseen. Yhteisten määritelmien ja toimintatapojen asettaminen koettiin olevan tarpeen helpottamaan työtä ja nopeuttamaan tapausten selvittämistä.

11 Pohdinta

Nuoruudessa ihminen on haavoittuvassa asemassa, ja negatiivisilla tapahtumilla voi olla vaikutuksia pitkälle myöhempäänkin elämään. (Nurmi ym. 142–147). Tämän vuoksi väkivallan ennaltaehkäiseminen ja siihen puuttuminen nuorten kohdalla ennaltaehkäisisi myös aikuisuuden huonovointisuutta. Verkkoväkivallan vakavuuden intersektionaalisten vaikutusten väheksyminen ei ole normi, jota haluamme siirtää seuraaville sukupolville. Verkkoväkivalta lisää huonovointisuutta ja itsesensuuria. Intersektionaalisessa tarkastelussa on havaittu, että väkivallan muoto kohdistuu erityisesti vähemmistöihin, mikä lisää eriarvoisuutta. Verkkoväkivaltaan liittyvän tiedon keräämiselle ja julkiseksi tuomiselle on ajankohtainen tarve.

Sosiaalisen median käyttö on hyvin yleistä nuorten keskuudessa ja nuoret ovat edelläkävijöitä digitalisaatiossa. Nuorten media alustat vaihtelevat ja nuorisotyöntekijöiden on pysyttävä virran mukana. Näin ollen kiusaaminen vain siirtyy yhdeltä alustalta toiselle. Lisäksi nuoruuden elämänvaiheessa tunnetaidot eivät ole täysin kehittyneet, mikä lisää nettikiusaajana toimimisen mahdollisuutta. Nuoruuden ikävaiheessa ongelmakäyttäytyminen on yleisimmillään. (Nurmi ym. 2018: 142–147). Tämän vuoksi verkkoväkivalta voi ilmiönä olla tiivistyä nuorten keskuudessa. Nuorten sosiaalinen elämä riippuu paljon sosiaalisesta mediasta, ja pandemian myötä internetin ja digilaitteiden merkitys on noussut entisestään, erityisesti koulu- ja työelämässä. Koronarajoitusten myötä Suomi oli kiristänyt nuorten vapaa-aikaa sulkemalla nuorisotiloja. Toiminta oli kohdennettu vain nuoriin, joiden hyvinvoinnista oltiin huolissaan. Jalkautuva, etsivä ja digitaalista nuorisotyötä lisättiin. Nuorisotyöntekijät olivat hyvin huolissaan nuorista, etenkin mistä heidät löytäisi.

Verkkoväkivallasta ilmiönä olisi hyödyllistä tehdä laaja tutkimus etenkin peruskoulujen kohdalla, sillä juuri siellä haastatteluiden perusteella tapahtuu rikoksia. Opinnäytetyö ei ole tarpeeksi kattava kertoakseen, miten vakava ja tärkeä ilmiö verkkoväkivalta on. Intersektioiden edustajien kohtaamaa verkkoväkivaltaa ei tule juuri ammattilaisten tietoon, sillä juuri he jäävät palveluiden ulkopuolelle, resurssipulan merkitys huomataan juuri tässä. Väkivaltaa ei voi vähätellä, vaan siihen on puututtava ja etsittävä ratkaisuja sekä ennaltaehkäiseviä toimia lisättävä.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Pohjoismaiden paneelissa käsiteltiin sukupuoleen pohjautuvaa häirintää ja vihapuhetta verkossa. Johtavat poliisit kertoivat tunnistavansa ilmiön intersektionaalisuuden, mutta kertoivat, ettei resurssit riitä naisviihaiseen vihapuheeseen puuttumiseen. Vaikka ennaltaehkäisy koetaan tärkeäksi, ei poliisilla ole

siihen laittaa riittävästi resursseja. Lisäksi sukupuolen perusteella tehtyä väkivaltaa ei lasketa viharikoksen alle, vaikka useat panelistit kokivat tämän olevan tärkeä muutos lakiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021.)

Haastateltavat toivoivat kaikille ammattilaisille yhteisiä linjauksia verkkoväkivallan suhteen. Monialainen yhteistyö eri ammattilaisten kanssa on erittäin tärkeää, sillä yksittäinen ongelma koskettaa monta tahoa. Riippuen rikoksen vakavuudesta yhteistyö lastensuojelun, koulun tai varhaiskasvatuksen, vanhempien ja poliisin kanssa on tärkeää. Juuri tämän vuoksi yhteiset linjaukset esimerkiksi laissa helpottavat rikokseen puuttamista ja uhrin auttamista.

Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa ja laki on aina hieman perässä. Tämänhetkistä lakia ei ole päivitetty täysin sopimaan verkon kanssa, ja sitä on sovellettava monissa tapauksissa. Poliisi toimii lain puitteissa, joten lakien kehittäminen ajankohtaiseksi olisi tärkeää. On otettava myös huomioon, miten teknologian kehittyminen sekä miten diginatiivit reagoivat muutoksiin.

Voidaan todeta, että verkkoväkivalta on yleistynyt ilmiö, jonka seuraukset ovat uhrille vakavia ja pitkäkestoisia. Väkivallan ennaltaehkäisylle ja käsittelylle tarkoitetut palvelut ovat tällä hetkellä sirpaleisia eikä niille ole tarpeeksi resursseja.

Lähteet

Amnesty 19.11.2017. Verkkohäirinnällä järkyttävät vaikutukset naisten hyvinvointiin. Tiedote. <https://www.amnesty.fi/amnesty-verkkohairinnalla-jarkyttavat-vaikutukset-naisten-hyvinvointiin/>. Viitattu 2.2.2021.

Bauman, Sheri 2007. Cyberbullying: A Virtual Menace. University of Arizona Tucson. United States. https://www.academia.edu/3409628/Cyberbullying_a_virtual_menace. Viitattu 1.3.2021.

Digi ja väestöliitto 2021. Nuorten digitaidot -kartoitus 2021 Diginatiivimyyttiä murtamassa – Myös nuoret kaipaavat digitukea. https://dvv.fi/documents/16079645/20502009/DVV_Nuortendigitaidot_kartoitus_raportti_2021.pdf/0eb032bd-1565-a621-5e03-834427377d34/DVV_Nuortendigitaidot_kartoitus_raportti_2021.pdf?t=1630066767385. Viitattu 7.9.2021.

Ehmke, Rachel. The child mind institute. How using social media affects teenagers. Artikkel. <https://childmind.org/article/how-using-social-media-affects-teenagers/>. Viitattu 17.2.2021.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.

Tiiri, Elina & Lempinen, Lotta & Chudal, Roshan & Vuori, Miika & Sourander, Andre 2020. Relative age is associated with bullying victimization and perpetration among children aged eight to nine. Artikkel. <https://doi.org/10.1111/apa.15392>. Viitattu 25.2.2021.

Euroopan tasa-arvoinstituutti 2017. https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0417543fin_pdfweb_20171026164001.pdf. Viitattu 2.2.2021.

Finlex. Rikoslaki 39/1889. luku 24 §1a. Viestintärauhan rikkominen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 8.9.2021.

Hakkarainen Louna 2019. Digitaalinen väkivallan opas parisuhteessa ja sen jälkeen. Naisten linja. Digitaalinen väkivalta opas. <https://www.naistenlinja.fi/digitaalinen-vakivalta-opas/>. Viitattu 23.3.2021

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkatukia, Päivi 2018. Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia Päivi (toim.): Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Tampere. 149–170.

Honkatukia, Päivi & Kiilakoski, Tomi & Suurpää Leena 2018. Aineistosta analyysiin. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Honkatukia Päivi (toim.): Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 206. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Tampere. 351–371.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyyttinen, Heikki & Lyyttinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2018. Ihmisen psykologinen kehitys. 7.painos. PS-kustannus.

Lepola, Outi 2018. Koko ajan jännittyneenä - Moniperusteinen syrjintä seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöihin kuuluvien kokemana. Oikeusministeriön julkaisu 51/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-729-8>. Viitattu 30.9.2021.

Lidman, Satu 2015. Väkivalta- kulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki University Press. Gaudeamus Oy.

Segura, Lucía & Estévez, Jesus F & Estévez, Estefanía 2020. Empathy and Emotional Intelligence in Adolescent Cyberaggressors and Cybervictims. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7370164/>. Viitattu 15.2.2021.

Mattsson, Tina 2014. Intersectionality as a Useful Tool: Anti-Oppressive Social Work and Critical Reflection. <https://is.muni.cz/el/1423/podzim2015/SPR476/um/59519341/Affilia-2014-Mattsson-8-17.pdf>. Viitattu 22.3.2021.

Rauas, Minna 2019. Pieniä tekoja, suuria asioita. Nuorisotyön eettinen näkökulma. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja 99. 2. uusittu painos. <https://www.alli.fi/nuorisotyon-ammattieettiset-ohjeet>. Viitattu 25.2.2021.

Naisten linja. Henkinen väkivalta. Väkivallan muodot. <https://www.naistenlinja.fi/tietoa-vakivallasta/vakivallan-muodot/henkinen-vakivalta/>. Viitattu 23.3.2021.

Nieminen, Juha 2008. Vastavoiman hahmo- Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristö ja eetos. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.): Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet (2. muuttumaton painos). Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 76. Hakapaino Oy. Helsinki. 21–43

Olenik-Shemesh, Dorit & Heiman, Tali & Eden, Sigil 2014. Cyberbullying Victimization in Adolescence: Relationships with Loneliness and Depressive Mood. Teoksessa Emotional and Behavioral Difficulties Associated with Bullying and Cyberbullying, toim. Lontoo. 130–134.

Olsson, Pia 2018. Kaikki vähä erilaisii. Yläkoulun sosiaaliset suhteet. Gaudeamus. Tallinna.

Opetus ja kulttuuriministeriö. Lait ja asetukset: Nuorisot. Lainsäädäntö. <https://mi-nedu.fi/nuoriso/lainsaadanto>. Viitattu 2.3.2021.

Pirneci, Oana 2012. Children victims of violence: between the shame of being a victim and the victim of shame”. Romanian Journal of Psychology. https://www.academia.edu/8757996/_Children_victims_of_violence_between_the_shame_of_being_a_victim_and_the_victim_of_shame_Romanian_Journal_of_Psychology_Nr_2_2012_25_34_ISSN_2248_0846. Viitattu 29.7.2021.

Plan International Suomi 2020. Tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia verkkohäirinnästä Suomessa. https://plan.fi/sites/default/files/plan_images/verkkohairinta-suomessa_raportti2020.pdf. Viitattu 26.10.2020.

Plan International Suomi. Verkkosivut. <https://plan.fi/mita-teemme>. Viitattu 18.2.2021.

Poliisi 2020. Itä-Suomen poliisi sosiaalisessa mediassa. <https://poliisi.fi/ita-suomen-poliisilaitos-sosiaalisessa-mediassa>. Viitattu 13.9.2021.

Rossi, Leena-Maija 2010: Sukupuoli ja seksuaalisuus, eroista eroihin. Teoksessa Sa-resma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula: Käsikirja sukupuoleen. Vastapaino. Tampere. 21–38.

Royal Society of Public Health 2017. #StatusofMind. Social media and young people's mental health and wellbeing. <https://www.rsph.org.uk/static/uploaded/d125b27c-0b62-41c5-a2c0155a8887cd01.pdf>. Viitattu 2.3.2021.

Sanastokeskus TSK 2010. TEPA-Termipankki. Erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma. <http://www.tsk.fi/tepa/fi/haku/sosiaalinen%20media>. Viitattu 26.2.2021.

Serano, Julia 2016. Whipping girl: a transsexual woman on sexism and the scapegoating of femininity. Berkeley.

Siltala, Heli & Holma, Juha & Halman-Keiskoski, Maria 2014. Henkisen, fyysisen ja seksuaalisen lähisuhdeväkivallan vaikutukset psykososiaaliseen hyvinvointiin. https://www.researchgate.net/publication/261847970_Henkisen_fyysisen_ja_seksuaalisen_lahisuhdevakivallan_vaikutukset_psykososiaaliseen_hyvinvointiin_English_summary_Experiences_of_domestic_violence_and_connections_with_health_and_psychosocial_well-bei. Viitattu 3.3.2021

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Tiedote. Valtioneuvosto. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/naisiin-kohdistuva-vakivalta-on-vakava-ihmisoikeusrikos-suomi-tehostaa-toimia-uhrien-auttamiseksi>. Viitattu 23.2.2021.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. Nordic Online Conference: Gender-based Hate, Threat and Harassment on the Internet. <https://www.youtube.com/watch?v=eZbi4ZcbGJw>. Viitattu 7.9.2021.

The tech outlook 2020. <https://www.thetechoutlook.com/apps/2020s-10-most-downloaded-apps/>. Viitattu 18.2.2021.

Ulkoministeriön julkaisuja 2009. Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta. https://um.fi/julkaisut/-/asset_publisher/TVOLgBmLyZvu/content/valtioneuvoston-selonteko-suomen-ihmisoikeuspolitiikasta-2009-. Viitattu 23.2.2021.

Verke 2016. Kohti digitaalista nuorisotyötä. <https://www.verke.org/uploads/2021/01/b75408c1-kohti-digitaalista-nuorisotyota-verke.pdf>. Viitattu 28.2.2021.

Verke 2018. Digitaalisuus järjestöjen nuorisotoiminnassa. <https://www.verke.org/uploads/2021/01/542a6f05-jarjestoraportti-2018-verke.pdf>. Viitattu 28.2.2021.

Verke 2019. Kunnallisen nuorisotyön digitalisaatio. <https://www.verke.org/uploads/2021/01/0bec8bf5-kuntaraportti-2019-verke.pdf>. Viitattu 28.2.2021.

Vilmilä, Fanni 2015. Media + lapsi + kasvatus - Mediakasvatuksen tutkimuksellinen kehittäminen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/mediakasvatuksen_tutkimuksellinen_kehittaminen.pdf. Viitattu 29.10.2021.

Vihreät naiset 2019. Irti internetin vihapuheesta. <https://www.vihreatnaiset.fi/blog/2019/06/16/irti-internetin-vihapuheesta/>. Viitattu 27.4.2021.

Vihreät Naiset 28.2.2020. Turvassa- opas verkkoväkivallan kohteeksi joutuneille. Mitä on verkkoväkivalta. Missä kulkee rikoksen raja. <https://www.vihreatnaiset.fi/wp-content/uploads/2020/02/Turvassa-opas-2020.pdf>. Viitattu 27.2.2021.

World Health Organization 2005. toim. Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael. Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf. Viitattu 10.2.2021.

Ihmisoikeusliitto. Yhdenvertaisuus ja syrjintä. Syrjintä on Suomessa monille arkipäivää. Ihmisoikeusliitto. <https://ihmisoikeusliitto.fi/tyomme/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta/>. Viitattu 17.2.2021.

Özdemir, Yalçın 2014. Cyber victimization and adolescent self-esteem: The role of communication with parents. Asian Journal of Social Psychology. <https://www.semanticscholar.org/paper/Cyber-victimization-and-adolescent-self%E2%80%90esteem%3A-The-%C3%96zdemir/650c6ac7b7b76b13daf32c83a65024d58016f9f3>. Viitattu 14.9.2021.

Liite 1 Teemahaastattelukysymykset

1. Miten määrittelet verkkoväkivallan?
2. Minkälaisiin ilmiöihin olet törmännyt verkkoväkivaltaan liittyen?
3. Mitä tulee ottaa huomioon uhrin tai mahdollisesti tekijän kohtaamisessa?
4. Minkälaisia menetelmiä voi käyttää?
5. Miten väkivaltatilannetta lähdetään purkamaan?